

MIGRÁCIÓS SZEMLE

Az Amerikai Egyesült Államok 2001. szeptember 11-ét követő „terror elleni háború”-i okozta menekülthullám

A fenti témát vizsgáló tanulmány az amerikai Brown University Watson Institute-jának és a Boston University Frederick S. Pardee Centerének kiadásában jelent meg. David Vine, a washingtoni American University professzora, valamint tanítványai jegyzik.

A szerzők azt taglalják, hogy miután George W. Bush, az Egyesült Államok elnöke meghirdette a terror elleni háborút a 2001. szeptember 11-ei támadások után, az amerikai hadsereg csapatai mely országokban folytattak hadműveleteket és hogy a „War on Terror”, a „terror elleni háború” milyen menekültügyi következményekkel járt, vagyis hányan menekültek el az érintett országokból, illetve hányan váltak belső menekültté (IDP). A szerzők szerint bármely háború értékelésének középpontjában a lakhelyüket kényszerűen elhagyók számának vizsgálata kell álljon, és úgy vélik, ők azok, akik először vállalkoznak e szám felbecsülésére. Az erősen leegyszerűsítő tanulmány nem veszi figyelembe ezen konfliktusok tágabb történelmi, társadalmi, gazdasági vetületeit (például, hogy jó részük már 2001 előtt is zajlott), illetve, hogy némelyik ezek közül egyáltalán nem kapcsolódik a „terror elleni háborúhoz”. Így az írás sokkal inkább tekinthető egy, az amerikai külpolitikát elvi alapon támadó politikai dokumentumnak, mint komoly elemzésnek. Egyszerre eliminálja a politikai újságírás hírértékigényét és a tudomány bizonyíthatóságát.

Brown University: Costs Of War – Creating Refugees: Displacement Caused by the United States’ Post-9/11 Wars

Az írás főbb megállapításai a következők:

1/ Legalább 37 millió ember kényszerült elhagyni lakóhelyét az USA által 2001 óta vívott háborúkban Afganisztánban, Irakban, Pakisztánban, Jemenben, Szomáliában, a Fülöp-szigeteken, Líbiában és Szíriában. Ez a szám magasabb, mint a II. világháborút kivéve bármelyik háborúban kényszerűen lakhelyet változtatóké 1900 óta.

2/ A tanulmány szerint ezt a számot növelik azon országok fegyveres konfliktusai, amelyben részt vesznek amerikai csapatok is. Ezen országok Burkina Faso, Kamerun, a Közép-afrikai Köztársaság, Csád, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Mali, Niger, Szaúd-Arábia és Tunézia.

3/ A 37 millió fő konzervatív becslés csupán, a valós szám inkább 48 és 59 millió között lehet.

4/ A visszatértek száma 25,3 millió, de ez nem jelenti azt, hogy ez kitörölné a meneküléssel elszenvedett traumát, és hogy az emberek eredeti lakhelyükre vagy biztonságos körülmények közé tértek volna vissza.

5/ A számok nem fejezhetik ki a menekülés által generált teljes kártételt.

Az írással kapcsolatos főbb problémák:

1/ Nem teszik világossá a szerzők, hogy miért éppen a 2001. szeptember 11-ét követő amerikai (katona)politikai döntésekre fűzik fel a tanulmányt.

2/ A jelzett dátumot megelőzően az USA csapatai számtalan hadszíntéren jelen voltak, mely színtereken a polgári lakosság hasonló megpróbáltatásokon ment keresztül, mint azt követően. Ha a szerzők azért választották ki ezt a dátumot, mert úgy vélik – minden bizonnyal számos történészhez, publicistához stb. hasonlóan –, hogy ez a XXI. századi történelem kezdő időpontja, úgy nélkülözhetetlen lenne egy, az Egyesült Államok XX. századi háborúiból származó számokkal való összevetés. Ugyanez igaz azoknak az embertömegeknek a feltüntetése, akik amerikai beavatkozás nélkül, a biztonságos és élhető körülmények hiánya folytán a korábbi évtizedekben hagyták el hazájukat – Szomáliától Líbián át Afganisztánig.

3/ Az USA részvétele és a menekülők száma közti korreláció hangsúlyozása csak elfogult kiragadás eredményeképpen születhet. Egy háborúban legalább két, de inkább több fél visel hadat, és nem minden menekülésnek lehet közvetlen oka egy amerikai csapatmozgás. Más világ- vagy regionális hatalmak csapatainak, az adott országban létező reguláris vagy irreguláris milíciáknak, idegen harcosoknak a felelőssége éppúgy felmerül a menekültáradatban, ezt azonban a tanulmány egyáltalán nem kívánja behatóan vizsgálni. Különösen visszás, hogy az Iszlám Állam megroppantására irányuló hadműveletek során bekövetkezett kényszerű lakhelyváltoztatásokra külön kitérnek, ezzel burkoltan kétségbe vonva azt, hogy ezen hadműveletek helyes célra irányultak.

4/ A világ- és más háborúk menekültjeivel való összevetés szintén abszurd, hiszen az egyes országokban más-más háborúk idején más-más népesség élt. Kevésbé érthető, hogy az I. világháborúban Magyarországról elmenekültek száma hogyan vethető össze például az Irakból Szaddám Husszein bukása előtti és utáni hadműveletek során elmenekültekével. Szintén nem lenne helytálló, ha az adott országban korábban, a XX. század folyamán történt összecsapások menekültjeivel történelem összehasonlítás: a népesség időközbeni növekedése azt torzítaná.

5/ Nem derül ki az sem, hogy mit kívánnak állítani a szerzők azzal, hogy százalékban adják meg az IDP-k arányát az adott ország háború előtti népességéhez viszonyítva. Egy ilyen arányszám mögött – azon túl, hogy minden ország népessége eltér a másiktól – különböző körülmények és történések húzódnak meg, ráadásul sokszor az időtáv is más. Kérdés tehát például, hogy a 2002 óta a Fülöp-szigetek kis részén folyó háború (?) által „produkált” 2% hogyan vethető össze a 2002 óta Jemen nagy részén folyó háború 24%-ával?

6/ A szerzők is elismerik, hogy létezik visszavándorlás, körülbelül 25 millió főről írnak. A kérdés, hogy mihez viszonyítjuk ezt: a 37 vagy az 59 millió főhöz? Előbbi esetben egyértelműen pozitív fejleményről beszélhetünk, utóbbi esetben kevésbé. Lényegesebb azonban, hogy nem fejtik ki a szerzők azt, milyen okai voltak a visszatérésnek és hogy a visszatértek milyen arányban tudtak új életet kezdeni? A menekülés által okozott trauma hangsúlyozása pedig a klisék szintjén marad.

7/ Kérdéses következtetésekre juthat a kutató miatt, hogy a menekülteket és a menedékkérőket ugyanúgy szerepelteti a menekülők között. Az egyszerűsítés kedvéért ez lehetséges ugyan, de utóbbi csoport között nagy számban található gazdasági bevándorlók, akiknek a helyváltoztatásáért csak közvetetten vagy úgy sem tehető felelőssé háborús helyzet.

Összességében elmondható, hogy az írás kiindulópontja politikai motivációjú, módszertanilag pedig aggályos. Ennek ellenére több portál is idézi, megjelent a tekintélyes The New York Times és Middle East Monitor hasábjain is. Ezért is tartjuk fontosnak, hogy az olvasók az írást akár a fenti, akár saját további szempontjaik alapján kritikus szemmel olvassák.